

Fic, Karel

[Mareš, František Václav. Makedonská gramatika]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1996, vol. 45, iss. A44, pp. 164-165

ISBN 80-210-1408-3

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101406>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

pro vyšší společenské kruhy, ovládat polštinu a polonizovat (evropeizovat) domácí kulturu. Toto období je označováno jako třetí jihoslovanský vliv a přejímka predikativního instrumentálu představuje jeho důležitý aspekt.

Následuje sedmá kapitola (*Einige Bemerkungen zum Phänomen der Lehnsyntax*, s. 87–92), v níž jsou v obecné rovině rozebírány možnosti přejímek v oblasti skladby z jednoho jazyka do druhého.

Další kapitoly představují vlastní materiálovou část práce. V osmé kapitole (*Texte des Altnordostslavischen — XI.–XIV. Jahrhundert*, s. 93–106) jsou zkoumány některé písemné památky z XI.–XIV. stol., jejichž rozbor potvrdil původní tvrzení, že v nejstarším období byl predikativní instrumentál vázán na vymezení časové hranice jako sémantického příznaku.

Nejrozsáhlejší, devátá kapitola (*Texte des Mittelgroßrussischen // Russisch-Kirchenslavischen des XV.–XVII. Jahrhunderts*, s. 107–232) obsahuje jazykový rozbor vybraných písemných památek z období XV.–XVII. stol. M. si všímá všech způsobů vyjádření nominálního predikátu. Provedený výzkum prokázal, že predikativní instrumentál rozšiřuje své možnosti použití v těch textech, které jsou jazykově ovlivněny buď ze strany Polska, nebo ze strany Jihozápadní Rusi, kde existovala tehdy tzv. prostá (ruska) mova, jazyk značně ovlivněný polštinou. Zvýšenou frekvencí možno registrovat zejména v pozdějších překladech z polštiny.

Následující, devátá kapitola představuje dodatek (*Appendix: Texte des Mittelukrainischen // Mittelweißrussischen bzw. Ukrainisch- // Weißrussisch-Kirchenslavisch — XIV.–XVII. Jahrhundert*, s. 233–262). M. se zde snaží nastítnit situaci v Jihozápadní Rusi ve XIV.–XVII. stol. K ziskání dokladového materiálu pro jazykový rozbor použil ukázek z dostupných chrestomatí, dále některé dokumenty jednacího (úředního) jazyka ze XIV.–XV. stol., které nejvýrazněji odrážejí stav mluveného jazyka této doby. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že čím více polonismů daný dokument vykazuje, tím větší je pravděpodobnost výskytu instrumentálu v predikativní platnosti.

Jedenáctá kapitola je vlastně závěr (*Zusammenfassung der Arbeitsergebnisse*, s. 263–266). Shrnuje výsledky autorova bádání: na základě doloženého materiálu je predikativní instrumentál ve východoslovanské jazykové větvi přejatý polonismem.

Následuje seznam zkratk (*Abkürzungsverzeichnis*, s. 267–270) a knihu uzavírá seznam odborné literatury (*Bibliographie*, s. 270–290).

Posuzovaná práce představuje svým zaměřením přínos ke zkoumání jazykových kontaktů mezi polštinou, ukrajinštinou, běloruštinou a ruštinou od nejstarších dob až do počátku XVIII. stol.

Aleš Brandner

Mareš, František Václav: Makedonská gramatika. Skopje 1994. 86 s. (ISBN 9989-649-04-9).

V posledním roce života profesora F. V. Mareše (zemřel 3. 12. 1994) vyšla jeho česky psaná Makedonská gramatika. Rozsahem nevelká knížka byla vydána ve Skopje a je autorem proklamována jako pomůcka pro běžnou praxi. Ze způsobu, jakým jsou v ní popisována pravidla makedonské mluvnice, je zřejmé, že najde uplatnění spíše u Čechů, kteří se učí makedonsky, než u Makedonců učících se česky.

Autor vychází z praktických zkušeností se standardními gramatikami a zaměřuje se především na ty jevy makedonské mluvnice, které z hlediska českého uživatele jsou obtížnější. Opírá se přitom o přetisk Gramatiky na makedonskijot literaturen jazik z roku 1987, kterou napsal B. Koneski.

Tematika mluvnice je rozdělena do jedenácti kapitol. V první z nich je popsáno písmo a výslovnost makedonských hlásek, které se odlišují od výslovnosti české, včetně realizací spodob; jsou tu rovněž charakterizována specifika makedonského přízvuku.

Popis makedonského gramatického systému je uspořádán podle slovních druhů; přehledně je zde pojednáno o podstatných jménech, přídavných jménech, zájmenech, číslovkách, dále o slovesech a příslovcích. Samostatné kapitoly tvoří dále výklady o specifickém znaku makedonštiny —

členu a o pořadí tzv. malých slov při slovese. Syntaktická pravidla Marešova mluvnice nesleduje, probírá je jen v rámci popisu tvarosloví, pokud se k němu nějakým způsobem vztahují.

Nemáme v úmyslu v naší krátké zprávě podrobněji referovat o tom, jak jsou v jednotlivých kapitolech popsány makedonské gramatické jevy. Připomenutí si však zasluhuje metoda, kterou Mareš zvolil pro názornost svých výkladů. Projevuje se hlavně jazykem, a to především terminologií, která přibližně odpovídá mluvnickému názvosloví běžně užívanému na našich středních školách, a také uváděním četných názorných příkladů, včetně paralel s jinými jazyky; např. v pojednání o pádech nebo o kategorii určitosti jsou makedonské jevy konfrontovány se stavem ve francouzštině, italštině, angličtině i němčině.

Výklady jsou mnohdy ještě rozšiřovány dalšími doplňujícími informacemi, které — autor je označuje jako poznámky — jsou tištěny i odlišným (menším) typem písma. Obsahují např. upozornění na rozdíly, popřípadě i shody mezi makedonštinou a češtinou, na poměry v makedonském úzu, také na chyby, kterých se může Čech v makedonštině snadno dopustit, a celou řadu rozmanitých cenných rad a poučení. Považujeme tento způsob výkladu makedonské mluvnice za velice instruktivní. Odráží se v něm dokonalé Marešovo poznání makedonského jazyka a jeho slavistická erudice vůbec, jakož i dlouholetá pedagogická zkušenost na univerzitě.

Za poněkud rušivou skutečnost považujeme drobné odlišnosti od českých pravopisných norem (Mareš např. píše *dativ*, *nominativ* apod., zkratku *Dr* bez tečky aj. na rozdíl od Pravidel českého pravopisu, která předpisují pouze podoby *dativ* atd.). Publikaci neprospívají ani občasně chyby tiskové (překlepy), popř. i jiná nedopatření, mezi něž lze řadit např. výraz srbština. Do jisté míry vágní se nám jeví Marešův termín lidový jazyk.

Vzhledem k malému nákladu (jen 300 kusů) a také vzdálenému místu vydání se kniha dostane k čtenářům, kterým je svým pojetím vlastně určena, včetně našich studentů slavistiky a běžných zájemců o makedonský jazyk, spíše jen výjimečně. Ale i tak se stává její edice významným počinem v makedonsko-českých vztazích.

Karel Fic

Формирование норм русского литературного языка XVIII века. Сборник статей. Под ред. В. М. Маркова. Ижевск, Изд-во Удмуртского университета, 1994, 127 с. (ISBN 5-7029-0062-6)

Предлагаемый сборник статей посвящен проблематике формирования литературной нормы, истоки которой для русского языка связываются с XVIII в. На большом фактическом материале, полученном из различных источников XVIII в., авторы статей прослеживают динамику развития языковой нормы, отмечая сложность и противоречивость этого процесса.

В работе В. В. Колесова (Санкт-Петербург) «*Взаимоотношение стиля и нормы в представлении XVIII века*» (с. 3–14) подчеркивается, что становление нормы есть конечный результат развития системы языка. Норма есть познанная система. В протяжении этого важна не только работа художников слова, но также и ученых; в XVIII в. эту роль исполнял М. В. Ломоносов, в начале XIX в. — А. Х. Востоков.

Очень трудно объяснить причины грамматических изменений на протяжении исторического развития языка. Значительно легче определить их общий характер и обнаружить особенности их осуществления. Этому вопросу посвящена статья В. И. Чернова (Киров) «*Языковая норма и некоторые особенности развития грамматической системы*» (с. 15–22).

А. И. Орлова (Ижевск) в статье «*О статическом и динамическом аспекте нормы*» (с. 23–25) считает, что существенным признаком нормы является ее вариантность. В работе далее дается характеристика нормы современного русского языка.

Особый интерес в плане исторического изучения русской литературной нормы представляет язык XVIII в. Уникальным и богатейшим источником по изучению языка этой эпохи является язык М. В. Ломоносова. В статье «*О словаре языка сочинений М. В. Ло-*